Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

In catenam super Marci et Iohannis evangeliis editam - Cod. Aug. pap. 6

Thomas <von Aquin, Heiliger>

[Reichenau], [15. Jahrh.]

Cap. XIII

urn:nbn:de:bsz:31-84699

Visual Library

Nec diem aut festu
ac. Theoph. Quia dominus
transmigraturus erat
de presenti seculo explicat
qualem erga suos a
miciciam gereret. Un
de dicitur Ante diem autem
festum pasche sciens

ihesus quia venit hora eius ut transeat
ex hoc mundo ad patrem cum dilexisset
suos qui erant in mundo in fine dilexit
eos. Beda Plurimas siquidem festivita
tes iudei habebant. sed apud eos insigni
or atque celebrior erat pasche festivitas
propter quod signanter dicit ante diem
festum pasche. Augustinus Pascha non
sicut quidam existimant grecum nomen est
sed hebreum oportunissime tamen occurrit in
hoc nomine quedam congruencia utriusque
lingue. Quia enim pati greco paschin
dicitur id pascha passio putata est. Vel
hoc nomen a passione sit appellatum. In
sua vero lingua hoc est in hebrea pascha
transitus dicitur. propterea quod tunc primum pas
cha celebravit populus dei quando ex egipto fu
gientes rubrum mare transierunt. Nunc
ergo figura illa prophetica in veritate completa
est cum sicut ovis ad immolandum ducitur. cuius
cuius sanguine illinitis postibus nostris id est cuius
signo crucis signatis frontibus nostris ~~crucis~~
~~signo crucis~~ a perdicione huius seculi tamquam
a captivitate egipciaca liberamur et agimus
salubrimum transitum. cum a dyabolo transimus
ad christum et ab isto instabili seculo ad eius
fundatissimum regnum. Hoc itaque nomen id est pas
cha velud interpretans nobis ewangelista dicit
Sciens ihesus quia venit hora eius ut
transeat de hoc mundo ad patrem. Ecce
pascha ecce transitus. Crisostomus Non solum
autem tunc sciens sed olim. Transitum autem
eius mortem vocat. Relicturus autem di
scipulos maiorem eius demonstrat amorem
Et hoc est quod dicit Cum dilexisset suos
qui erant in mundo in finem dilexit eos
eos. Hoc est nichil dereliquit eorum que

cum valde amat decens est facere Non autem
a principio hoc fecit sed maiora postea
adiecit ut eorum augeat familiaritatem
et multam eis preparet consolacionem ad ea que
supventura erant. Suos autem eos vocat
secundum familiaritatis racionem qua et alios su
os dicit secundum condicionis racionem ut cum di
citur cum non receperunt. Addit autem. Qui
erant in mundo. Quia sui erant etiam
defuncti ut Abraham. Ysaac. et Jacob.
sed in mundo non erant. Hos ergo suos
qui erant in mundo mansit amans semper
et tamen perfecta amicicia erga eos ostendit
Et hoc est in fine dilexit eos. Augustinus Vel aliter
In finem dilexit eos. Ut et ipsi de hoc mundo
ad suum caput dilectione transirent. Quid est
enim in fine nisi in christum. finis enim legis christus
ad iusticiam omni credenti perficiens non inter
ficiens. Video autem posse ista verba quo
dam humano more etiam sic accipi tamquam
usque ad mortem christus suos dilexit suos. Sed
absit ut dilectionem morte finierit qui non
est morte finitus. Nisi forte ita sit intelli
gendum usque ad mortem dilexit eos id est usque
ad mortem illum dilectio ipsa perduxit. Sequitur
Et cena facta id est iam parata et ad convivium
mense usumque perducta. Non enim ita de
bemus intelligere cena facta veluti iam
consumpta atque transactam. Adhuc enim ce
nabatur cum surrexit et pedes lavit
discipulis. Nam postea recubuit et bu
cellam traditori dedit. Et autem ait Cum
autem dyabolus misisset in cor ut traderet eum
iudas symonis scarriothis. Augustinus Ista
spiritualis suggestio est. et non fit per aurem
sed per cogitacionem et dyabolice enim sugges
tiones immittuntur et humanis cogita
cionibus miscentur. Factum ergo iam
fuerat in corde iude ut per immissorem
dyabolicum ut traderet discipulus magistrum
Crisostomus Hoc autem quasi stupens interserit
ewangelista quoniam eum qui iam statuerat
prodere dominus lavit. ostendit etiam proditoris
multam nequiciam quam nec salus eum communio
detinuit. quia maximum consilium nequi
cia detinet. Augustinus loquitur autem ewan
gelista de tanta domini humilitate prius

eius celsitudinem voluit commendare. Ad quod
pertinet quod dicit Sciens quia omnia dedit
ei pater in manus. ergo et ipsum traditorem. Gre-
gorius iii° moralium Sciebat enim quod in manu sua
ipsos etiam persecutores acceperat ut ipse ipse
ad usum pietatis in torqueret quod quod corpore
contra se malicia permissa saviret. Augustinus
Omnia enim tradidit ei pater in manus hoc est
in opera eius et potestatem pater enim manus magis
nisi hunc operatur et ego operor. Vel omnia tra-
didit ei pater in manus circa capientes ut
quibus illi famulentur. Crisostomus Tradicionem
enim hic salutem fidelium vocat. Et autem
audiens tradicionem nichil humanum suspiceris
Et enim qui ad patrem ostendit honorem et
concordiam. Sic enim ei pater tradidit ita
ipse patri. Unde paulus Cum tradidit regnum
regnum deo et patri. Augustinus Sciens etiam
quia adeo exivit et ad deum vadit. nec
deum tamen inde exiret nec nos deserens
rediret. Theophilus. Quia ergo pater omnia
ei commisit in manus id est salutem eius com-
misit fidelium decens reputabat quecumque spec-
tant ad salutem vel ostendens Sciens etiam
quod adeo exivit et ad deum vadit nullatenus
eius in minui poterat dum pedes discipu-
lorum ablueret neque enim gloriam usurpa-
vit Qui enim dignitatem usurpant mi-
nime condescendunt ne dissipent quod in
(agnite) sibi diripuerunt. Augustinus Cum
ergo illi pater omnia dedisset in manus ille
discipulorum non manus sed pedes lavit.
Ut tamen se sciret adeo exisse et pergere ad
deum. non dei domini sed hominis servi implevit
officium. Crisostomus Hoc autem dignum erat eo quod
adeo exivit et ad deum vadit ut omnis fa-
ciliter timorem. Unde sequitur Surgit
a cena et ponit vestimenta sua et cum ac-
cepisset linteum precinxit se. Deinde mi-
sit aquam in pelvim et cepit lavare pedes
discipulorum et extergere linteo quo erat
precinctus. Vide qualiter humilitatem ostendit
Non solum in lavando pedes. sed etiam aliter
Non enim antequam recumberent sed postquam
resederunt omnes. tunc surrexit. Deinde
non solum lavit sed vestimenta deposuit.

linteum precingit et pelvim implet et non
aliis implere iussit sed omnia operatur ondens
quod tamen omni studio oportet talia facere. Augustinus
Aspice autem prandium primus cibus est
dispositus et ante terminum diei. prandium quod
vita presenti consideratur et hiis qui in exordio
quiescens existunt Cena vero finalis et hiis
qui iam ultra progressi sunt apponitur Alter
quasi posset quilibet asserere prandium fore
tenas scripturas antiquas. Cena vero
recondita in novo testamento misteria pu-
taverit quod qui cenam cum christo tenant et in fina-
li vite presentis die sunt comunicant. exigent
lavacra quedam non usque erga quod primas
ut ita loquar corporis et aliis sed quo ad
ultima et postrema in tercio necessario tenent dici-
tur quod cepit lavare pedes. Nam post-
modum lavit et similiter lotura quod pedes
aptatos fuerunt contaminari iuxta illud omnes
vos scandalum scandalizabimini in ista nocte
me. Postea autem perfecit eos lavare
purgans eos ut ultra non sederent. Augustinus
Posuit autem vestimenta sua qui cum in
forma dei esset se ipsum exinanivit primus
se linteo. et forma servi accepit misit
aquam in pelvim unde lavaret pedes disci-
pulorum qui in terram sanguinem fudit quo im-
mundiciam dilueret peccatorum. linteo autem
quo erat precinctus pedes quos laverat
tersit qui carne qua erat indutus
evangelistarum vestigia confortavit Et
linteo quidem ut se precingeret posuit
vestimenta que habebat Ut autem formam servi
acciperet cum se ipsum exinanivit non quod
habebat deposuit sed quod non habebat accepit
crucifigendus sane suis expoliatus est
vestimentis et mortuus in volutus est
linteis et tota eius passio nostra purga-
cio est. Venit ergo ad simonem id est Ori-
genes. Sicut medicus plurium egrotorum
intentus cure ab hiis qui magis indi-
gent post curam incipit Sic et christus
qui sordes abluit pedes discipulorum ex-
ordit ab hiis qui magis erant sordi-

et sic ultimo venit ad petrum qui minus aliis
indigentem lotura pedum. Unde dicit: Venit
ergo ad Simonem Petrum. Cum quodammodo ad
resistendum pene nuda pedum ostensa per-
suadebat. Unde sequitur: Et dicit ei Petrus:
Domine tu michi lavas pedes? Augustinus. Quid
est tu? Quid est michi? Cogitanda sunt potius quam
dicenda, ne forte quod ex his verbis aliquatenus
quidem digne concepit anima non explicet
lingua. Chrysostomus. Vel si Petrus primus erat,
sed credibile est proditorem stultum existentem
ante eum recubuisse. Et evangelista significavit cum
dixit: Cepit lavare. Deinde venit ad
Petrum. Theophylactus. Ex quo patet quod non primum
lavit Petrum. Ceteris vero discipulis
nullus temptavisse ante Petrum lavari. Chry-
sostomus. Queret autem utique quis qualiter nullus
eum aliorum prohibuit, sed solus Petrus, quod
non parum amoris et verecundie erat. Ego
hoc igitur michi videtur primum solum prodito-
rem lavasse, deinde ad Petrum venisse
et alios discipulos post eum, et reliquos castiga-
tos. Si enim quisque ex ceteris lavare cepisset,
prohibuisset dominum et dixisset quod Petrus dixit.
Origenes. Vel aliter: omnes porrigebant
pedes devote, quasi tanquam non venerabilem
corporis lavaret pedes. Solus autem Petrus
nullam aliam considerationem conferens quam
reverens dominum non prebebat pedes suos ad
lavandum. Sepe enim scriptura designa-
vit Petrum fervidum ad insinuandum que
sibi visa sunt meliora. Augustinus. Vel aliter
non debemus putare Petrum hoc inter ce-
teros formidasse atque recusasse, cum ante eum alii
cum ipsum libenter vel equanimiter sibi per-
misissent. Non enim ita intelligendum est
quod aliquibus iam lavisset et post eos lavisset,
venisset ad primum. Quis enim nesciat pri-
mum apostolorum esse beatissimum Petrum? Sed
ab illo cepit. Cum ergo pedes discipulorum
lavare cepit, venit ad eum a quo cepit,
id est ad Petrum, et tunc Petrus expavit quod et
quilibet eorum expavisset. Sequitur: Re-
spondit Ihesus et dixit ei: Quod ego facio
tu nescis modo, scies autem postea. Chrys.

id est humilitatem huius doctrine et quod humilitas
sufficit in deum ducere. Origenes. Vel insi-
nuat dominus quod hoc erat misterium lavando;
lavando enim et extergendo pedes eorum facie-
bat eos decoros, debentes evangelizare
honesta, ut omnes valerent iter suum ad
pergere per eum qui dixit: Ego sum via. O-
portebat autem lavari pedes discipulorum a Ihesu
deponente vestimenta, ut mundos pedes mun-
diores efficiat. Vel ut immundiciam pedum
discipulorum suscipiat in suo corpore per lin-
theum quo solo precinctus manebat. Ipse
namque languores nostros portavit. Attende
etiam quod cum debebat pedes discipulorum
abluere, non aliud tempus elegit quam
cum dyabolus iam intraverat in cor. Inde ut eum
proderet, et fieret pro hominibus dispensatio,
imminebat. Nam ante hoc non erat opti-
mum pedes discipulorum lavari a Ihesu. Quis ei
pedum eorum sordicie mederi medio tempore
usque ad passionem lavisset? Sed neque tempore
passionis; alter enim Ihesus non erat
qui pedes eorum lavaret. Sed neque post
dispensationem. Illo namque tempore Spiritu Sancto super-
veniente eorum loti sunt pedes. Huius ergo
misterii domine Petre tu non es capax. Sed
post hoc nosces, cum illud preceptis illustratus.
Augustinus. Nec tamen ille domini facti alti-
tudinem exterritus permittit sibi quod cur fi-
eret ignorabat. Sed usque ad suos pe-
des Christum humilem videre non potest sustinere.
Nam sequitur: Dicit ei Petrus: Non lava-
bis michi pedes in eternum. Hoc est nunquam hoc
patiar. Hoc quippe in eternum non fit, quod
nunquam fit. Origenes. Ex hoc autem accipimus
exemplum quod possibile est quid secundum pru-
dentie dici propter ignorantiam quod sibi non
prodest. Petrus enim ignorans hoc
excedens. Primo quasi dubitans clamavit dicens:
Domine tu michi lavas pedes? Secundo: Non
lavabis michi pedes in eternum, quod erat pro-
hibitivum operis proficientis ei ad habendum partem
cum Ihesu. In quo etiam non tanquam Ihesum
arguit in quo venientem lavante pedes dis-

capularis. sed etiam condiscipulos indecenter
suos pedes porrigentes. Cum ergo non ex-
pediens petro proprium responsum non per-
misit illud diu persistere. Nam subditur Re-
spondit ei ihesus Si non lavero te non habebis
partem mecum. Augustinus Ita dictum est Si non
lavero te. cum de solis pedibus ageretur
quomodo dici solet. calcas me cum sola plan-
ta calcetur. Origenes. Qui autem recusant
hec et similia tropologizare dicant quo-
modo probabile est eum qui ob reverentiam ihesu dixit
non lavabis michi pedes in eternum. non
habiturum partem cum dei filio. propter non lavari
pedes ab eo sicut esset in mane scelus. Et
ideo prestandi sunt pedes id est mentis affectus
lavandi a christo ut sint pedes nostri decori
et precipue cum emulantes potiora dona
volumus annumerari ei qui evangelizant bona.
Crisostomus Ideo autem non dixit cuius gratia hoc
faciebat sed minas imposuit quia ille
nequaquam persuasus esset audiens enim Sciens
autem postea. Non dixit. Dore igitur me
ut permittam sed cum comminatus est id quod
maxime timebat scilicet separari ab eo. tunc
permisit. Origenes Hoc dicto utendum cum eos
qui indiscretius se facere statuerit quod eis
non prodest. Nam ostendendo illis quod non sunt
habituri partem cum christo. dum presumptuosum
decretum observant admonebimus illos ne re-
moveantur male decretis et si inreverendo
eo multo impetu illud firmaverint Augustinus
At ille amore et timore perturbatus plus
expavit christum sibi negare quam usque ad
suos pedes humiliari. Unde sequitur. Dicit
ei Symon petrus. Domine non tantum pedes
meos. sed et manus et caput. Origenes
Manus autem nolebat lavare ihesus contemp-
nens quod dicebant quare discipuli tui non la-
vant manus cum panem manducant. Ca-
put autem suum merito nolebat in quo ymago
et gloria patris existeret. Satis est autem ei
ut pedes lavandos porrigeret Unde sequitur
Dicit ei ihesus Qui lotus est non indiget
nisi ut pedes lavet. sed est mundus totus
Augustinus Totus utique ~~[illegible]~~ preter pedes
nisi pedes quos habet opus lavare homo

enim in baptismo totus abluitur non preter pedes
sed totus omnino. Veruntamen cum rebus humanis
postea vivitur utique terra calcatur. Ipsi igitur hu-
mani affectus sine quibus in hac mortalitate
non vivitur quasi pedes sunt ubi ex humanis rebus
afficimur. Si dixerimus quia peccatum non habemus
nos ipsos decipimus. Si autem confitemur pec-
cata nostra qui pedes discipulorum lavit nobis
peccata dimittet usque ad pedes quibus [illegible]
[illegible] intra. Origenes Impossibile autem puto non
contrahi extrema anime et infima eius quan-
tum quo ad homines perfectus quis esse putetur. Pluri-
mi autem et post baptismum replentur pulvere scelo-
rum usque ad ultimum. Alii non legitime sunt christi
discipuli sunt erga pedes indigent lavacione.
Augustinus ad seleucianum Ex hoc autem quod
hic dicitur intelligitur quod iam petrus fuerat bap-
tizatus. Intelligimus enim alios discipulos per
quos baptizabat iam fuisse baptizatos sive bap-
tismo iohannis sicut non nulli arbitrantur. sive quod ma-
gis credibile est baptismo christi. Non enim re-
nuit ministerium baptizandi ut haberet bapti-
zatos servos per quos ceteros baptizaret
qui non defuit humilitatis ministerio. quando eis
pedes lavit. Unde sequitur Et vos mundi
estis sed non omnes. Augustinus Hoc quid sit
ne queramus ipse evangelista patefecit ad-
iungens Sciebat enim quis nam esset qui
traderet eum propterea dixit non estis mundi omnes.
Origenes Cum ergo dicit vos mundi estis
refertur ad XI. Et non subditur Sed non omnes
dicitur propter Iudam existentem immundum. Pri-
mo quidem quia pauperes non erant sibi cure.
sed fur erat deinde dyabolo ingresso in cor
eius ut perderet christum lavat autem pe-
des post quam mundi erant ostendens gratiam tran-
scendere necessitatem Et sicut dicit Iohannes
mundus mundificetur adhuc. Augustinus Vel
quia ipsi discipuli cum loti essent non opus
habebant nisi pedes lavare quamdiu in isto
seculo vivit homo humanis affectibus ve-
lud pedibus calcans contrahit Crisostomus
Vel aliter Non dicit eos mundos ut a
peccatis erutos existimes victima non dum
oblata sed eam que cognitionis est mundacionem dicit

Jam enim ab errore iudaico eruti erant.
¶ Postquam ergo lauit pedes eorum etc. Aug(ustinus).
Memor dominus se promisisse formam facti sui pe-
tro dicens. Scies autem postea quid sit quod
fecit. docere iam incipit. Unde dicitur Postquam
ergo dominus lauit pedes eorum accepit vestimenta
sua et cum recubuisset iterum dixit eis. Scitis
quid fecerim vobis. Origenes. Quod vel interroga-
tiue profertur ut ostendat facti magnitudinem
vel imperatiue ut eorum erigat intellectum. Alch-
uinus. Mystice autem impleta redemptione nostre
purgacionis per sanguinis sui effusionem accepit
vestimenta sua tercia die de sepulchro re-
surgens et eodem corpore iam inmortali inue-
stitus. Et cum recubuisset ascendens in celum in
dextera parte diuinitatis residens inde uen-
turus est ad iudicandum. Crisostomus. Non autem ad
hunc ad solum petrum sed ad omnes loquitur dicens
Vos vocatis me magister et domine. Inquiro eorum
iudicium assumit. Deinde ut non illorum gracie
esse putentur hec verba subiungit et benedicitis.
Sum etenim. Augustinus. Homini preceptum
est. Non te laudet os tuum. sed laudet te
os proximi tui. Periculosum enim est sibi place-
re cui cauendum est superbire. Ille autem qui omnia
est quantumcumque se laudet non se extollit ex-
celsius. Nec potest recte dici arrogans deus.
Nobis namque expedit deum nosse non illi. nec
eum quisquam cognoscit si non se indicet ipse
qui nouit. Si ergo se non laudando quasi
arrogantiam vitare voluit nobis sapientiam
denegabit. Quis autem arrogantiam vitas
timet. Et quidem quod magistrum se dicat. Nemo
reprehenderet etiam qui eciam nichil quam hominem
crederet. Quando id profitentur quod et ipsi homines
in quibuslibet artibus usque adeo sine arro-
gancia profitentur ut professores vocentur. Et
vero dominum se discipulorum dicit. cum sint secundum
seculum ingenui quis ferat in homine. Sed cum
deus loquitur nulla est elacio tante celsitudinis
nullum mendacium veritatis nobis subiacere uti-
le est illi celsitudini famulari veritati. Vos ergo
benedicitis vocando me magistrum et dominum quia
sum. Nam si non essem quod dicitis male dice-
retis. Origenes. Et illi quidem non benedicunt
domino quibus dicitur. Discedite a me qui operamini
iniquitatem. Sed apostoli benedicunt magistrum et dominum.

Non enim eos nequicia dominabatur sed verbum
dei sequitur. Si ergo ego laui pedes vestros
dominus et magister. et vos debetis alter alterius
lauare pedes. Crisostomus. A maioribus vobis
accepit exemplum ut ad minora operemini. Nam
ipse quidem dominus est. Nos autem ad conseruos facimus
si facimus. Et ideo subdit. Exemplum enim de-
di vobis ut quemadmodum ego feci vobis ita
et vos faciatis. Beda. Primum dominus egit
factis quod postmodum docuit verbis secundum id
Cepit ihesus facere et docere. Aug(ustinus). Hoc est
beate petre quod nesciebas. hoc tibi postea sciendum
promisit. Origenes. Considerandum vero est si
necessarium est quemlibet volentem disciplinam
ihesu perficere velud debitum opus prosequi
lauacrum sensibilium pedum. Secundum hoc dicit de-
betis ad inuicem lauare pedes. Sed hic
mos non fit vel admodum raro. Augustinus.
Est enim apud plurimos consuetudo huius humi-
litatis cum se inuicem hospicio suscipi-
unt. Faciunt hoc sibi inuicem fratres. Et quod
ipso visibili. Multo enim melius est et sine
controuersia verius ut etiam manibus fiat ne de-
dignetur christianus facere quod fecit christus. Cum
enim ad pedes fratris inclinatur corpus etiam in
corde ipso vel excitatur vel si iam inerat confir-
matur humilitatis affectus. Sed excepto hoc
morali intellectu magis etiam fratrem a delic-
ti posse contagione mundare. Sed confiteamur
inuicem delicta nostra et inuicem nos de-
licta donemus et pro nobis delictis inuicem
oremus atque ita quodammodo inuicem pedes nostros
lauemus. Origenes. Vel aliter hoc lauacrum
spirituale pedum de quo dictum est principaliter
iudicatur. Nullo nisi a solo ihesu perfici. Secunda-
rio vero a discipulis eius quibus dixit. Vos
debetis ad inuicem lauare pedes. Ihesus
enim lauit discipulorum pedes in quantum magister
et fratres meos quasi dominus. hic est autem finis magistri
ut discipulum faciat sicut se quod de saluatore
apparet qui pre cunctis magis et dominus vult ut
fiant eius discipuli quasi magister vel dominus non
habentes spiritum seruitutis sed spiritum filiacionis
in quo clamant abba pater. Prius ergo quam
fiant ut magister et dominus egent lauacro pe-
dum velud insufficientes discipuli. et adhuc

sapientes spiritu servitutis. Cum enim aliquis celsitudinem attingit magistri et [struck] domini, tunc imitari poterit eum qui lavit discipulorum pedes et lavare pedes per doctrinam quam magister. Crisostomus. Adhuc autem provocans eos ad lavandum pedes subiungit: Amen amen dico vobis non est servus maior domino suo neque apostolus maior eo qui misit illum. q. d. Si ergo a me hec facta sunt multo magis a vobis oportet hec fieri. Theophilus. Nunc etiam hec apostolos admonet. Quia enim ad dignitatem debebant attingere, et hic quidem maiores hic minores, ne insurgant ad invicem servant consuetudinem. Beda. Quia id scire bonum et non facere non pertinet ad beatitudinem sed ad condempnacionem secundum illud: Scienti bonum et non facienti peccatum est illi. Subiungit: Si hec scitis beati eritis si feceritis ea. Crisostomus. Nam scire quidem omnium est, facere vero non omnium. Deinde proditorem non manifeste redarguit sed obumbrate eum subdit: Non de omnibus vobis dico. Augustinus. q. d. Est inter vos qui non erit beatus neque faciet ea. Ego scio quos elegerim. Quos nisi eos qui beati erunt faciendo que precepit. Non est igitur Iudas electus. Quid est ergo quod alio loco dicit: Nonne ego vos xii elegi? An ipse ad aliquid est electus ad quod utique erat necessarius, non autem ad beatitudinem de qua dicit: Beati eritis si feceritis ea. Origenes. Vel aliter. Non vere oportet estimo posse referri quod dicit Non de omnibus vobis dico ad hoc quod dictum est Beati eritis si feceritis ea. Dictum enim hoc et de Iuda et de quolibet alio verum est dicere: Beatus talis si faciat si faciat hec. Reducamus ergo hec ad illud dictum: Non est servus maior domino suo nec apostolus maior eo qui misit illum. Iudas enim dum esset servus peccati non erat servus domini Christi, nec apostolus dyabolo ingresso in cor eius. Cum ergo dominus novisset qui sui, alienos autem non novit, propterea non dicit: Ego scio cunctos presentes, sed: Ego scio quos elegerim, q. d. electos meos novi. Crisostomus. Deinde ut non multos contristet suo sermone subiungit: Sed ut impleatur scriptura: Qui manducat mecum panem levabit calcaneum suum contra me. Sciens quod

non ignorans traditur. Quod manifestum erat Iudam removere, et non dixit: Tradet me, sed: Levabit contra me calcaneum suum, dolum et occultacionem insidiarum representare volens. Augustinus. Quid est enim levabit calcaneum suum contra me nisi conculcabit me? In quo Iudas traditor eius attingitur. Crisostomus. Dicit autem: Qui manducat mecum panem, id est qui a me nutritus est, qui mea mensa participavit, ut si quando a familiaribus aut ab aliis subditis patiamur aliquid mali non scandalizemur, respicientes inde exemplum qui infinitis potitus bonis ingratum benefactorem. Augustinus. Illi ergo qui electi erant manducabant dominum; ille manducabat panem domini contra dominum. Illi vitam, ille penam. Qui enim manducat indigne, ait apostolus, iudicium sibi manducat. Sequitur: Amen dico vobis priusquam fiat ut cum factum fuerit credatis quia ego sum, de quo scilicet illa scriptura [struck] precessit. Origenes. Non autem dictum est apostolis ut credatis quasi non credebatis, sed sic dictum est tamquam equipolleat ei quod est: ut credentes optime perseveretis in credulitate, nec aliquid occasionis repulsam captantes. Super ea enim que obtinebant discipuli ad fidem facientia hoc est adepti sunt videre complementum scripturam predictam. Crisostomus. Quia ergo discipuli obituri erant ad predicandum et multa passuri, duobus modis eos consolatur: uno modo [struck] a se ipso cum dixit: Beati estis si feceritis ea; alio vero modo consolatus est eos ab aliis eo scilicet quod ab hiis [illegible] multa paciuntur gratiarum, unde subdit: Amen amen dico vobis qui accipit si quem misero me accipit, qui autem me accipit accipit eum qui me misit. Origenes. Qui enim accipit quem mittit aliquis illum qui in misso consistit recipit. Qui autem illum recipit patrem recipit. Ergo qui recipit quem misit Ihesus mittentem recipit patrem. Preterea et habet sermo forte: Qui recipit quem ego misero usque ad meam receptionem attingit. Qui vero non quemlibet apostolorum meorum non recipit ut non tantum ego in eo maneam sed et pater. Augustinus. Arriani autem cum hoc audiunt statim ad gradum sui dogmatis

fuerunt dicentes Quid apostolus distat
ab apostolo tamen filius a patre. Sed ubi dominus dixit
Ego et pater unum sumus nullam sibi suspicionem
reliquit. Cum ergo nos acceperit sumus hec
verba domini Qui me accipit eum qui me mi-
sit quia unius nature sunt pater et filius consequens
videbitur. Quid dixerat Qui accipit si quem
misero me accipit et unius nature sunt filius
et apostolus ita dixisse posset videri Qui accipit
si quem misero me secundum hominem accipit Qui
autem me secundum deum accipit accipit eum qui me
misit. Sed cum ista diceret non ab illo nature
unitas. sed mediatoris qui mittitur mittentis commen-
dabat auctoritas Si ergo attendas in petro
discipuli preceptorem Si autem patrem
in filio invenies unigeniti genitorem.
Cum hec dixisset ihesus etc. Crisostomus
Quia dominus apostolis debentibus orbem terrarum
universum peragrare exhibuerat dupliciter con-
solacionem predictam cogitans quod uterque proditor
fratris est turbatur et hoc signat ewangelista dicens
Cum hec dixisset ihesus turbatus est in
spiritu et protestatus est et dixit Amen amen
dico vobis quia unus ex vobis tradet me.
Augustinus Non illi hoc nunc primum venit
in mentem sed quia proditorem iam fuerat
expressurus ut non lateret ceteros ideo turbatus
est. Et quia ipse traditor iam fuerat exiturus
ut iudeos quibus dominum ab eo traderet addu-
ceret turbavit eum imminens passio et pericu-
lum proximum et traditoris impendens manus cuius
fuit precognitus animus. Hic etiam nobis dominus signi-
ficavit turbacione dignatus est quod quando eos falsos
fratribus aliquos separari causa ante messem
urgens ea compellit. Hec sine turbacione cordis
non possunt. turbatus est autem non carne
sed spiritu. Spiritus enim in huius scandalis non
perversitate sed caritate turbat. Ne forte
in separacione aliquorum zizaniorum simul ali-
quid eradicetur et tritici. Sive ergo et
ipsum iudam perire miserando sive suam mortem
appropinquante turbatus est non animi infirmitate
sed potestate turbatur. Non enim aliquo cogente
turbatur sed turbavit semetipsum ut supra
dictum est. Quos autem turbat infirmos in

suo corpore hoc est in ecclesia consolatur ut si qui
suorum morte imminente turbantur non se
reprobos putant. Origenes In eo enim quod dicitur
turbatus est spiritu quod humanum est scilicet pas-
sio admovebat ab excellencia spiritus. Si
enim spiritualis in spiritu vivit et agit et patitur
quanto magis hec dicenda sunt de ihesu sancto
spiritu. Augustinus Pereant igitur argu-
menta stoycorum qui negant in sapientem
cadere perturbaciones animorum. Qui profecto sicut
vanitatem estimant veritatem sic stuporem de-
putant sanitatem. Turbetur plane animus
christiani non miseria sed misericordia. Dicat autem
unus ex vobis modo non merito spiritu non vir-
tute. Crisostomus Quia vero non nominatim
dixit. rursum in omnibus inducit timorem
Unde sequitur Aspiciebant ergo discipuli
ad invicem hesitantes de quo diceret. Et
invicem nullius sibi ipsis conscii mali enim eius
racionem ipsi christi cogitacionibus credibili-
orem putabant. Augustinus Sic erat in eis
erat erga magistrum suum pia caritas ut
tamen eos humana alterum de altero stimularet
infirmitas. Origenes Reminiscebantur cadunt
homines existentes quam alterabiles et affectus
ad hunc quem non esse susceptibiles amicicie
contrariorum huiusque prius volebat. Crisostomus
Omnibus autem trementibus et ipso vertice
scilicet petro formidante iohannes velud di-
lectus recumbit in sinu ihesu. Unde sequitur
Erat ergo recumbens unus ex discipulis eius
in sinu ihesu quem diligebat ihesus. Augustinus
ipse est iohannes cuius est hoc ewangelium sicut
postea manifestat. Erat enim hec consue-
tudo quam sacris nobis litteris monstrarunt
ut quando ab aliquo casu divina narrabat historia
cum ad se ipsum veniret tamquam de alio loqueretur
Quid enim deperit veritati quando et res ipsa
dicitur et quodammodo dicentis iactancia devitatur
Crisostomus Si autem huius familiaritatis cau-
sam queris dilectionis amoris vos erat propterea
dicit Quem diligebat ihesus Quamvis
enim et alii amarent sed iste plus aliis
Origenes Estimo autem quod etiam hoc ostendit
quod iohannes recumbens verbo ac in secretioribus
pausans incubabat gremio illi

Crisostomus volebat etiam ondere se ipsum
ee alienum a crimine. Et hoc etiam dicit
Ne estimes quod petrus ei ut maiori con
ti m inueret (?). Nam sequitur Innuit ergo
huic symon petrus et dicit Quis est
de quo dicit. Ubique enim invenitur petrus
ab amore impetus faciens. Et quia pri
mo increpatus est non locutus est sed
mediante Johanne vult discere. Ubique enim
scriptura audit petrus fecundius et fa
miliaritatem habentem ad Johannem Augustinus
Notanda autem locutio est dicit non sonan
do sed tantum innuendo. Innuit inquit
et dicit .i. innuendo dicit. Si enim co
gitando aliquis dicat sicut illud dixerunt
apud semetipsos. Quanto magis innuendo
ubi iam foris qualicumque signis promitur
quod fuerat corde conceptum. Origenes
Vel primo innuit et deinde non contentus
nutu dixit illi Dic quis sit de quo
dicit. Sequitur Itaque cum recubuisset ille
supra pectus ihesu dicit ei Domine quis
est. Augustinus Et autem iste dicit sup
pectus paulo ~~supra~~ dixerat in sinu. Vel
aliter Primo quidem iacens in sinu ihesu
supra ascendit et incubuit super pectus
quasi si non incubuisset in pectore
sed remansisset iacens in sinu. Neque
dominus ei tradidisset verbum quod petrus scire
cupierat. Per hoc ergo quod ultimo supra
pectus incubuit exprimitur tamquam per maio
rem gratiam specialis ihesu discipulus esse
Beda Quod autem in sinu et super pectus
recubuit non solum fuit presentis amoris
indicium sed etiam future rei signum quod
scilicet inde evangelium (?) sumeret quod post
modum cunctis seculis in auditum emitteret
Augustinus Per sinum enim quod aliud significatur
quam secretum. Crisostomus Neque autem tunc no
minatim proditorem dominus manifestavit.
Nam sequitur Respondit ihesus Ille
cui ego intinctum panem porrexero. Et
modus ipse manifestationis mansuetus erat.
Quia enim ob in... verecundiam non est

eos pane ostendens verecundiam. Sequitur Et
cum intinxisset panem dedit iude symonis
scariothis. Augustinus Non ut putant
quidam negligenter legentes tunc iudas
plus christi corpus accepit. Intelligendum est
enim quod iam eis omnibus distribuerat dominus
sacramentum corporis et sanguinis sui ubi et ipse
iudas erat sicut lucas narrat. Et deinde
adhuc ventum est ubi secundum narrationem iohannis
dominus per buccellam tinctam atque porrectam suum
exprimit traditorem fortassis per panis tinctionem
illius significans fictionem. Non enim omnia que
tinguntur abluuntur sed ut inficiantur nonnulla
tinguntur. Si autem boni aliquid hic significat
tinctio eidem homo ingrato non immerito
est secuta dampnatio. Sequitur enim Et
post buccellam tunc introivit in eum satha
nas. Origenes Et attende quod primo quidem non
introivit sathanas in iudam sed immisit
in cor eius solum ut proditorem. Post panem
tunc autem in eum ingressus est. Quare oportet
nobis cavendum est ne diabolus intrudat in cor
nostrum aliquid igniteis telis suorum. Ita si
intruserit insidiatur. Deinde ut et ipse intro
eat. Crisostomus Donec enim fuit in collegio
non audebat insilire sed extrinsecus inmit
tebat. Quando vero eum manifestum fecit et ex
pulit libere decreto in eum exsiluit. Augustinus
Vel intravit in eum sibi iam traditum ple
nius possideret. Neque enim non in illo erat
quando ad iudeos de christo tradendi dominum pac
tus est. Cum lucas dicat intravit sathanas
in iudam et abijt et locutus est cum princi
pibus sacerdotum. Talis iam venerat ad cenandum
sed post panem intravit in eum non ad huc
ut alienum temptaret sed ut proprium ~~tenerum~~
possideret. Origenes. Decebat enim ut eius
post panis exhibitionem auferri ab indigno bo
num quod se hic credebat Quo privatus factus
est rapax ingressus sathane in ipsum. Augustinus
Dicunt autem aliqui ita nichar (?) meruit pa
nis porrectam de mensa christi ut post illum
intraret in discipulum sathanas Quibus
respondemus hic potius nos doceri

quam sit cavendum male accipere bonum. Si
enim ipse corripit qui non diiudicat, hoc est
non discernit a ceteris cibis Domini corpus, quo
damnatur qui ad eius mensam fingens se ami
cum accedit inimicus. Sequitur. Et dicit ei Ihesus:
Quod facis fac citius. Origenes. Hoc autem
illi ambiguum est utrum potius vel Iude vel
Sathane dixisse: Quod facis fac citius.
provocans adversarium ad pugnam vel prodito
rem ad subministrandum dispensationi que erat
futura salubris seculo. Quod non amplius
tardare nec protrahi sed proposse natali vo
lebat. Augustinus. Non tamen precepit faci
nus, sed predixit. Non tamen in perniciem
perfidi seviendo quam ad salutem fidelium fe
stinando. Crisostomus. Hoc enim quod dicit: Quod facis
fac citius, non precipientis est nec consu
lentis, sed exprobrantis et ostendentis quoniam
ipse volebat illam proditionem impedire. Sequitur.
Hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid
dixit ei. Multum vero quis hic dubitationis
inveniet, si interrogantibus discipulis quis est,
dixit ei: Cui ego intinctum panem dabo.
Et tamen non intellexerunt, nisi dicatur quia la
tenter dixit ut nullus audiret. Et propter hoc supra
Petrus Johannem residens interrogat quasi ad aurem,
ut non fieret proditor manifestus. Si enim
sic Johannes eum manifestum fecisset,
Petrus utique eum interfecisset. Propterea dicit quod nul
lus cognovit recumbentium, sed neque Johannes.
Nequaquam enim putavit quod discipulus in tantam
iniquitatem veniret. Quia enim procul a tali
iniquitate erat, non de aliis hoc suspica
batur. Nam igitur tamquam caro quasi aperte dicta
sunt ignoraverunt. Quid autem estimaverint Johannes
dicit evangelista cum subdit: Quidam enim
putabant quia loculos habebat Judas quod dicit
ei Ihesus: Eme ea que opus sunt nobis ad diem
festum, aut ut egenis aliquid daret. Augustinus.
Habebat ergo et Dominus loculos, et a fideli
bus oblata conservans suorum necessitatibus et aliis
indigentibus tribuebat. Tunc primum ec
clesiastica pecunie forma est instituta, ubi in
telligeremus quod precepit non cogitandum esse
de crastino, non ad hoc fuisse preceptum ut

nichil pecunie servetur a sanctis, sed ne deo
propter ista serviatur et propter inopie timorem
iusticia deseratur. Crisostomus. Et ipse quidem nullos
discipulorum pecunias afferebat; sed propter hoc
quod hic dicit occulte insinuat quod quidam mulie
res eum de suis facultatibus ministrabant. Quia
autem non Petrum, non Johannem, non alios iubet
deferre loculos? ferebat ad inopum ministerium,
ut discas quoniam valde paupertatem et misericordiam
fugiens. Huius autem propter multam facere providentiam.
Multa enim ad nostram dispensationis doctrinam
agebat. Origenes. Sic igitur inde salvator
dicebat: Quod facis fac citius. Ac proditor
nihil tamen ad preceptum obedit; nam Judas accepto na
que pane nullam traxit moram. Unde sequitur:
Cum ergo ille accepisset buccellam, exivit con
tinuo. Et revera exivit non solum recedendo
de domo in qua cenabatur, sed omnino egressus
est a Ihesu. Ego autem opinor quod post panem egressus
Sathanas in Judam non tolerabat in eodem
loco cum Ihesu esse. Nulla namque conformitas
est Ihesu ad Sathanam. Non frustra autem requirat
quare super hoc quod est: Et accipiens panem
non dicitur: et manducans. Numquid igitur ac
cepto pane non manducavit Judas? Post
panem enim forsan acceptum Judas non esum.
qui semel in cor eius inseruit ut tradat,
dat timore ductus ne quia in ministerio fuerat
cum necesset ipsi panis. Quem cito Judas rece
pit, intravit in eum et statim Domini recessit.
Aliter quoque non inepte dicitur quod sicut qui in
digne manducat panem Domini aut bibit
eius calicem iudicium sibi comedit et
bibit, sic panis a Ihesu datus aliis fuit
ad salutem, Jude in dampnum, ut post
panem intraret in eum Sathanas. Crisostomus.
Subdit autem: Erat autem nox, ut discas
Jude temeritatem, quoniam nec tempus eum tenuit
ab impetu. Origenes. Nox autem sensibilis
instar extitit obducte noctis in anima Jude.
Greg. ij mor. Qualitate enim temporis finis
exprimitur actionis. Dum non reditura ad ve
niam ad traditionem perfidiam nocte Judas
exisse perhibetur. etc. Cum ergo exisset etc.
Origenes. Post cetera opera prodigiosa
nec non et transfigurationem Christi, principium
glorificandi filii hominis fuit exitus Jude

a loco ubi morabatur ihesus cum sathana qui
in eum ingressus est. Unde dicitur Cum ergo ex-
isset dixit ihesus Nunc glorificatus est filius hominis
Non enim in moribus unigeniti dei sed hominis
qui factus est ex semine david gloria hic nar-
ratur Si enim in morte christi glorificatus deus
illud verum est exponens principatus et potestates
transduxit confidenter triumphans in ligno
et illud consilians per sanguinem crucis sue sive
que in terra sive que in celis [illegible] in hiis ambobus
glorificatus est filius hominis deus enim glorificatus
in eo. Unde sequitur Et deus clarificatus est in eo
Quia non est ipsum clarificari nisi cum eo quo
glorificatur et pater dat quem quicumque glorificat
ab aliquo glorificatur. Si queras deus quid est
glorificatus filius hominis. A quo respondens
ait. Si deus glorificatus est in eo et deus
clarificavit eum in semetipso. Crisostomus hoc
est per se ipsum non per alium. Sequitur Et con-
tinuo clarificabit eum q. d. Non post longum
tempus sed confestim in ipsa cruce ea que
clara sunt apparebunt. Sol namque absconsus est
petre scisse sunt. multa corpora eorum qui
dormierant surrexerunt. hec autem omnia
eius quia tradebant cogitationes discipulorum re-
stituit et suadet non solum tristiciam. sed omnia
leniter Augustinus Vel aliter Egredientes in
mundo omnes mundi cum suo mediatore man-
serunt Tale aliquid erit cum zizaniis a tritico
separatis remanebunt tamquam tritico aptius sed
dicit Nunc clarificatus est filius hominis.
tamquam diceret Ecce in illa mea clarificatione
que erit ubi malorum nullus erit ubi bonorum
nullus perit Si autem non est dictum Nunc
autem signata est clarificatio filii hominis. Sed
nunc clarificatus est filius hominis Sic non
est dictum petra significabat christum sed petra
erat christus Solet enim loqui scriptura res
significantes tamquam illa que significantur appellans
Et autem clarificatio hominis ut deus clarificetur
in eo Unde subiungit Et deus clarificatus est in
eo. Deinde tamquam ista expositionem adiungit
et dicit Si deus clarificatus est in eo Quia
non venit facere voluntatem suam sed volun-
tatem eius qui eum misit. Et deus clarifica-
vit eum in semetipso. Ut natura humana que

a verbo eterno suscepta est etiam in mortalitatem
donetur. Sequitur Et continuo clarificabit eum
Resurrectione scilicet sua non sicut nostra in fine
seculi sed continuo futura hac attestatione
dicens. post et de ista clarificatione dictum videlicet
Nunc clarificatus est filius hominis. Ut quod ait Nunc
Non ad imminentem passionem sed ad vici-
nam resurrectionem pertinere credamus tamquam sit
factum quod erat tam proxime iam futurum. Hylarius
xi de trinitate. Ut autem deus in eo glorificatus
est ad corporis gloriam spectat per quid dei in-
tellecta est gloria quia corpus ex natura dominice
sociationis gloriam mutuaret Ut vero quod
glorificatus in eo. deus est. ideo glorificavit eum ipse
qui regnat in gloria. quod ex dei gloria est. ipse
exinde in dei gloriam transeat toto iam
in deo ex ea qua homo est dispensatione man-
surus Nec sane de tempore tacuit dicens Et con-
tinuo clarificabit eum. Ut quia procedente
ad proditionem iuda que sibi post passionem
eventura erant ne futura esset. significasset in pre-
senti quam in se deus eum clarificaturus esset
in postero resurrexit. dei in eo gloria per
virtutem resurrectionis ostensa. ipso vero in dei
gloria ex subiectionis dispensatione mansuro.
Hylarius ix de trinitate Primo autem huius dei
significationem non ambiguam exposuimus cum ait
Nunc clarificatus est filius hominis Gloria
enim non verbi sed carnis acquirebatur. hoc non
quod sequitur. Et deus clarificatus est in eo. Aliud
significat in rogo. Et cum non alius sit
filius hominis neque aliud filius dei. verbum
enim caro factum est Requiro quis in hoc fi-
lio hominis qui et filius dei est glorificatus
sit deus Et videamus quid sit hoc quod dominus dixit
Si deus clarificatus est in eo et deus clarificavit
eum in semetipso homo utique non potest glorifi-
cari. neque rursum qui in homine glorificatur
deus licet gloriam accipiat non tamen aliud
ipse quam deus est. Utique aut christum nunc est
esse qui glorificatur in carne aut patrem qui glori-
ficatur in christo Si christus est deus certe
christus est qui glorificatur in carne. Si pater sa-
cramentum est unitatis cum pater glorificatur in
filio. Deus vero quod glorificatur in filio hominis
deum deus glorificat in se ipso in quo relicta

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

facultas operandi imperaretur existimatur, hoc secundum nomen veritatis verba decora Christus sit. Nimis enim contra se est quod glorificat in seipso alterum; eum enim in seipso pater glorificat, in cuius gloria ostendendus est. Et qui in patris gloria glorificatur, aliis est in his intelligendus esse in quibus est pater. **Origenes.** Vel aliter. Nomen gloriae non hic accipitur iuxta quosdam paganorum, qui diffiniunt gloriam esse a pluribus collecta praeconia. Palam est enim quod hoc aliud est ab eo quod in Exodo dicitur, quod gloria Dei repletum est tabernaculum, et quod aspectus Moysi glorificatus est. Unde enim ad corporalia divinior quaedam apparitio contigit in tabernaculo et in facie Moysi cum Deo loquentis. Unde secundum anagogiam vero gloria Dei dicitur esse quod apparuit quando defaecatus et transcendens cuncta materialia intellectus, ut speculetur divinam visionem in his quae contemplatur deificatur; ut hoc sit tropice quod glorificata est facies Moysi, eo facto divino secundum intellectum. Nulla autem comparatio fuit excellentiae Christi ad cognitionem Moysi glorificantem faciem eius. Totius enim divinae gloriae fulgorem esse filium existimo, dicente Paulo: Qui cum sit splendor gloriae. A divino autem provenit ab hac totius gloriae luce singulares splendores ad totam rationalem creaturam. Non enim arbitror quempiam totum capere posse totius gloriae divinae fulgorem nisi filium eius. In quantum igitur non erat notus filius mundo, nondum in mundo glorificatus erat. Cum autem pater aliquibus de mundo hominibus tradidit ipsum notitiae, tunc glorificatus est filius hominis in his qui cognoverunt eum; et hanc addit gloriam cognoscentibus. Nam qui revelata facie divinam gloriam intuentur, secundum eandem transfigurantur imaginem a gloria glorificati in glorificantem gloriam. Cum igitur appropinquaret ad eam dispensationem qua mundo notus debebat gloriam promereri in gloria glorificantium ipsum, ait: Nunc clarificatus est filius hominis. Et quia nullus novit patrem nisi filius, et cui filius revelaverit, debebat autem ex dispensatione revelare patrem filius, ob hoc et Deus glorificatus in illo demonstratur. Vel hoc quod est: Et Deus clarificatus est in eo. Cum enim perspicabilis sit, qui me videt et patrem videt. Nam videtur in verbo cum Deus existat et imago invisibilis Dei qui genuit eum pater. Amplius autem sic quoque clarius quae secundum hoc loco capiuntur. Velud enim per quosdam nomen Dei blasphematur in gentibus, sic per sanctos, quorum bona gesta coram hominibus politissima discernuntur, caelestis patris nomen extollitur. In quo vero adeo glorificatus est ut in Iesu, qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore eius? Cum ergo talis esset, filius glorificatus est, et Deus glorificatus est in eo. Alterum si Deus in eo glorificatus est, et recompensat ei pater maius illo quod filius hominis exhibuit; longe enim supereminens est gloria in filio hominis cum glorificet eum pater, quam in patre cum illo glorificatus est. Decebat enim potentiorem maiorem rependere gloriam. Deinceps quae statim haec erant futura. Dico autem filium hominis in Deo glorificari; ob hoc subditur: Et continuo clarificabit eum. Filioli, adhuc modicum. **Augustinus.** Cum dixisset superius: Et continuo clarificabit eum, ne putarent quod sic eum clarificaturus esset Deus ut non eis iungeretur ulterius ea conversatione quae in terra est, adiecit atque ait: Filioli, adhuc modicum vobiscum sum; tamquam diceret: Continuo quidem resurrectione clarificabor, non tamen continuo ascensurus in caelum. Dicit enim scriptura in Actibus apostolorum quod fecit cum eis post resurrectionem quadraginta dies. Hos igitur quadraginta dies signavit dicendo: Adhuc modicum vobiscum sum. **Origenes.** Per hoc autem quod dicit filioli, ostendit adhuc imminentem animabus eorum pueritatem; hi autem quibus dicit filioli, post resurrectionem fiunt fratres, sicut et antequam essent filioli, fuerunt servi. **Augustinus.** Potest etiam sic intelligi: Adhuc sicut vos in hac infirmitate carnis vobiscum ipse sum, donec scilicet moreretur atque resurgeret; quia postquam resurrexit, cum illis quidem conversatus est in infirmitate humanae. Apud alium enim evangelistam post resurrectionem ait: Haec locutus sum vobis cum adhuc essem vobiscum, id est in carne mortali sicut et vos. Tunc enim in eadem quidem carne erat, sed cum illis in eadem mortalitate iam non erat. Est et alia divina praesentia sensibus ignota mortalibus, de qua idem dicit: Ecce ego vobiscum sum usque

usque ad consummationem seculi. Aut si et hoc
modicum est quia in oculis dei mille anni
sunt dies una. non tamen hoc significare
voluisse credendus est. nunc quia secutus ad
iunxit Quo ego vado vos non potestis ve
nire. Numquid enim post consummationem
seculi quo ipse vadit venire non poterunt
de quibus postea dicturus est Pater volo ut
ubi ego sum et ipsi sint mecum. Origenes
Quamvis sciens autem superstitibus an post multum
non fuit cum eis non adeo quod non adesset
illis secundum carnem. Sed eo modicum consumma
to vos scandalizabimini in me in nocte et
sic non erit cum eis qui cum dignis con
versatur. Sed si cum eis non erat nihil
ominus ipsi quesituri erant Jesum velud petrus
post negacionem graviter plorabat querens
puto Jesum. Et ideo sequitur Queretis me et
sicut dixi iudeis quo ego vado vos non
potestis venire. Querere Jesum est verbum
querere sapientiam iusticiam veritatem et divina
virtutem que omnia christus est volentibus
ergo discipulis sequi Jesum non quippe
velud idiote arbitrantur corporaliter sed ut
significat illud Qui non tollit crucem suam
et sequitur me non potest meus esse discipulus
ait nunc dominus Quo ego vado vos non
potestis venire. Nam et si vellent
sequi verbum et illud confiteri tamen non dum
erant validi. Crisostomus. Hoc tamen non dum esset
spiritus datus eo quod non dum Jesus erat
glorificatus. Augustinus Vel hoc dicit quod
ad huc minus ydonei erant sequi mo
riturum dominum per iusticiam. Quo enim tunc e
rant secuturi ad huc minime non maturi
aut iturum dominum ad immortalitatem cor
poris quo iam fuerant secuturi. non quibus
morituri sed in fine seculi resurrecturi
Aut iturus dominum ad sinum patris. quo iam
erant secuturi cum esse nemo posset in
illa felicitate nisi perfectus maturitate. In
deo autem eum hec diceret non addidit
nunc. Ipsi autem non poterant venire tunc
quo ille ibat sed poterunt postea Et ideo

subdidit Et vobis dico modo. Origenes
quasi diceret Et vobis dico non absque additione
huius adverbii modo. Iudei namque quos predice
bat in suis peccatis morituros numquam in nullo
tempore non valebant sequi. quo Jesus ibat
Sed discipuli post breve tempus poterant sequi
verbum. Crisostomus. Ne autem audientes disci
puli sicut dixi iudeis. estimarent similiter
et in eos dictum esse adiecit filioli. Origenes
Quod est exprimentis eminentem ad huc etiam
discipulorum mediocritatem fuit autem post cenam
hii quibus prius dixit filioli fratres sicut et
prius servi fuerant antequam essent filioli
Crisostomus hoc autem dicit tamquam qui in se
ipsum est exigens discipulorum amore dum
enim videmus aliquos dilectissimos discedentes
conturbamur et maxime cum videmus eos
in locum abeuntes in quo non est possibile nos
abire. Simul etiam ostendit quoniam mors eius
quedam translatio est et transposicio melior
ad locum incorruptibilia corpora non suscipientem. Augustinus
Docens autem quo ydonei esse possint
sequi quo ille antecedebat subiungit man
datum novum do vobis ut diligatis in
vicem. Numquid tamen hoc erat mandatum
in antiqua lege dei ubi scriptum est diliges
proximum tuum tamquam te ipsum. Cur ergo novum
mandatum appellatur a domino. an quia ex
uto vetere induit nos hominem novum. In
novat quippe audientem vel potius obe
dientem non omnis sed ista dilectio. quam
dominus ut a carnali dilectione distingueret addidit
Sicut dilexi vos ut et vos diligatis
invicem. Non sicut se diligunt qui cor
rumpunt. nec sicut se diligunt homines
quia homines sunt. sed sicut se diligunt qui
dei sunt et filii altissimi ~~sed sicut se di~~
~~ligunt~~ omnes. ut sint filio suo unico fratres
ea dilectione invicem diligentes qua ipse
dilexit eos perducturus eos ad illum finem
ubi satiet in bonis desiderium eorum. Cri
sostomus Vel dicit Sicut dilexi vos. non
enim preexistentibus vestris meritis debitum vo
bis reddidi. sed ipse incepi. Ita et

vos beneficere oportet etiam nichil debentes
Augustinus Nolite autem putare illud maius
pretermissum esse mandatum quo precipitur ut
diligamus dominum deum nostrum. sed bene intelligentibus
utrumque invenitur in singulis. Nam et qui di-
ligit deum non eum potest contempnere precipientem
ut diligat proximum. Et qui sancte ac spiritualiter
diligit proximum quid in eo diligit nisi deum
ista est dilectio quam ab omni humana dilectione dis-
tinguendo addidit dominus. Sicut dilexi
vos. Quid enim nisi deum dilexit in nobis
non quem habebamus. sed ut haberemus. Sic
ergo et nos invicem diligamus ut quantum
possumus invicem ad habendum in nobis deum
tua dilectione attrahamus. Crisostomus Preter-
mittens autem miracula que erant futuri
ab amore eos designat. Subdit In hoc
cognoscent omnes quia mei estis disci-
puli si dilectionem habueritis ad invicem. hoc
enim est quod maxime homines sanctos ostendit. hos
enim dicit esse discipulos. Augustinus tam-
quam diceret. Alia munera mea habent vo-
biscum etiam non mei. non solum naturam vi-
tam sensum rationem et eam salutem que ho-
minibus pecoribusque communis est. verum etiam lin-
guas sacramenta prophetiam scientiam fidem di-
stributionem rerum suarum pauperibus et traditionem
corporis sui ut ardeat. sed quoniam caritatem
non habent ut cymbala concrepant. nichil
sunt nichil eis prodest. Crisostomus Magnus
amor est et ipso igne vehementior et nulla
est prohibitio que eius impetum impetum de-
tinere posset. Ardentissimus itaque petrus au-
diens Quo ego vado vos non potestis
venire eum interrogat. Unde sequitur. Dicit
ei Simon petrus domine quo vadis. Augus-
tinus Sic dicit hoc dixit magistro discipulus
tamquam sequi paratus. Propterea dominus qui cu-
ram vidit sic ei respondet. Nam sequitur
Respondit ei Iesus Quo ego vado non
potes me modo sequi. Dilationem intulit
non spem abstulit. sed eam sequenti voce
firmavit dicens. Sequeris autem pos-
tea. Quid festinas petre. Non dum te suo
spiritu solidavit petra. noli extolli pre-
sumendo. non potes modo. noli deici de-
sperando. sequeris autem postea. Crisostomus
Audiens autem hoc petrus non desiderium de-
tinuit. sed benignam spem accipiens procedit.
Et quia timorem expulit contradictionis cum
servitute post ipsum derelinquit interrogat aliis
silentibus. Unde sequitur. Dicit ei petrus
Quare non possum te modo sequi. animam meam
pro te ponam. Quid dicis petre. dixit quod non po-
tes et tu dicis quod possum. Quo circa sci-
es per experientiam quod nichil est tuus amor
non presente superna liberatione. Unde sequitur. Re-
spondit Iesus animam tuam pro me pones.
Beda. Quod sub duobus modis potest pro-
nuntiari. Uno modo affirmando ac si dicat
Animam tuam pro me pones. sed non timendo
mortem carnis et mortem incurres. Alio
modo in [illegible] quasi dicat. Augustinus Ita ne
facies pro me. quod non dum ego pro te. pre-
ire potes qui sequi non potes. Quid enim
presumis. Audi quid sis. Amen amen dico
tibi. Non cantabit gallus. donec ter me
neges. Quam mihi promittis mortem tuam
ter negabis vitam tuam. Aliud in eius
esse cupiditate videbat. quid virium non
videbat. voluntatem suam iactabat infirmus
sed inspiciebat valetudinem medicus. In
apostolo petro sicut eum favore prius excu-
sare quidam intendunt Christum non negavit
quod interrogatus ab ancilla hominem se nescire
respondit. Sicut alii evangeliste testantur
expressius. Quasi qui hominem Christum negat non
Christum neget. et hoc in eo negat quod factus est
propter nos ne periret quod fecerat nos. pro quo autem
caput est ecclesie nisi per hominem. Quo igitur
membrum Christi qui negat hominem Christum est.
quid multis immoror. Non enim dominus ait Non
cantabit gallus donec hominem aut filium
hominis neges. sed donec me neges. Quid
est me nisi quod erat. Quid eius negavit Christum
negavit. Et quidem dubitare nephas est
Christus hoc dixit. verum quod dixit predixit. pro-
cul dubio petrus Christum negavit. Ne ac-
cusemus Christum cum defendimus petrum agnoscit

plane peccati sui infirmitas petri et
quantum mali christi negando commisit. plo-
rando monuit. Neque nos eum ista divinus spi-
ritus apostolorum accusare debuit. Sed hinc in-
tuendo admoneri nos oportet ne homo um-
quam de humanis viribus fidat. Beda.
Resipiscendi meditans ut unusquisque si in lapsum
corruit exemplum capiat neque desperet se
incunctanter veniam se posse promereri credat
Crisostomus. Unde manifestum est quod et casum
petri dominus concessit. Nam poterat quidem
a principio retinere. Sed quia permanebat
in vehemencia. ipse quidem non impulit
ad negationem sed dimisit desertum ut disceret
propriam imbecillitatem et ut post hoc talia
non pateretur cum orbis terrarum dispensationem
susceperit sed cognoscens corpus que passus
est cognosceret se ipsum. Augustinus. Impleta
itaque contigit petri quod offerebat moriendo
sed aliter quam putabat. Nam ante
mortem et resurrectionem domini et mortuus est
negando et revixit plorando. Augustinus
de consensu ewangelistarum. Hec autem de predicta nega-
tione sua petro non solum iohannes sed et
ceteri tres commemorant. Non sane omnes ex
una eadem que occasione sermonis ad eam comme-
morandam venerunt. Nam matheus et
marcus eam subtexunt posquam dominus egressus
est de illa domo ubi manducaverat pascha.
lucas vero et iohannes antequam inde esset egres-
sus. Sed facile possimus intelligere aut
illos duos eam recapitulando posuisse aut
istos preoccupando nisi magis moveret
quod tam diversa non tantum verba. sed eciam sententias
domini premittunt. quibus permotus petrus illam
presumptionem proferret eundo cum domino vel pro domino mo-
riendi ut magis cogant intelligi ter
eum expressisse presumptionem suam diversis
locis sermonis christi. et ter illi a domino re-
sponsum quod eum esset ante galli cantum ter
negaturum

Sequitur Capitulum xiiii

Et ait discipulis suis
etc. Augustinus. Ne
discipuli morte christi
tamquam homines timerent

et ideo turbarentur. consolatur eos. eciam deum
se esse contestans unde dicit. Et ait discipulis
suis Non turbetur cor vestrum. creditis in deum
et in me credite. quasi dicat. Consequens est si in deum
creditis ut in me credere debeatis quod non
esset consequens si christus non esset deus. a mor-
tem metuitis. huius forme servi non tur-
betur cor vestrum. Suscitabit illam forma dei.
Crisostomus. Ea eciam que in me est fides et in
patrem qui genuit potencior est hiis que sup-
venient. et nichil contra eam poterit prevalere. dis-
solvit hic eciam in modo divinitatis virtutem ostendit
quia ea que in corde habebant dixit in medium
dicens. Non turbetur cor vestrum. Augustinus.
Quia igitur eciam sibi metuebant discipuli
cum petro dictum esset fidentiori atque promptiori.
Non cantabit gallus donec me ter ne-
ges. Subiunxit. In domo patris mei man-
siones multe. Per quod admonitione recre-
antur certi ac fidentes eciam post pericula
temptationum se apud deum cum christo esse
mansuros. Alius est alius et si alius est alio for-
tior. sapiencior. iustior. sanctior. nullus alie-
nabitur ab illa domo ubi mansionem pro suo
quisque accepturus est merito. Denarius quidem
ille equalis est omnibus quod patrefamilias eis qui
operati sunt in vinea iubet dari. Quo utique
denario vita signatur eterna. ubi amplius
~~nemo~~ alio nemo vivit quam vivendi non
est diversitas in eternitate mansura. sed
multe mansiones meritorum in una eterna vi-
ta signant dignitates. Gregorius super ezechielem. Ut
habeatis quietem. quemuis mansiones in
te tam uno denario. quia et si alter minus
atque alius amplius contulerit omnes tamen
unum gaudium conditoris sui visione letificat.
Augustinus. Atque ita deus erit omnia in omnibus
ut quoniam deus caritas est. per caritatem fiat ut
quod habent singuli commune sit omnibus. Sic enim
quisque eciam ipse habet cum amat in altero quod ipse
non habet. Non erit ita aliqua invidia
imparis claritatis quoniam regnabit in omnibus
unitas caritatis. Gregorius ultimo moralium Et
nisi eciam dissimilitatis dampna non sen-
tiunt. quia tam sibi conspicue quod ...